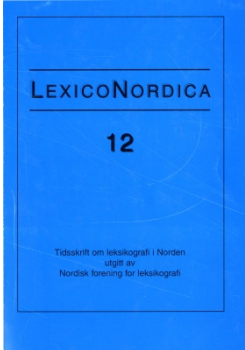

LexicoNordica

Forfatter:	Sven-Göran Malmgren [<i>Skolordlistan i ny tappning</i>]	
Anmeldt værk:	<i>Svensk skolordlista</i> . Utarbetad av Svenska Akademien och Svensk språknämnden. 4. uppl. Stockholm: Norstedts ordbok 2004.	
Kilde:	LexicoNordica 12, 2005, s. 261-272 [NB. Fejl i filens paginering. Filens sidetal er 261-12]	
URL:	http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/lexn/issue/archive	

© LexicoNordica og forfatterne

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre LexicoNordica (1-16) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Sven-Göran Malmgren

Skolordlistan i ny tappning

Svensk skolordlista. Utarbetad av Svenska Akademien och Svensk språknämnden. 4. uppl. Stockholm: Norstedts ordbok 2004.

Under de senaste åren har flera lättillgängliga ordböcker med barn och ungdomar som speciellt angivna målgrupper kommit ut i Sverige. År 2001 kom *Norstedts första svenska ordbok* och *Natur och Kulturs svenska ordbok*,¹ och förra året kom den ordbok som ska diskuteras här, *Svensk skolordlista* (fjärde upplagan). Liksom tidigare upplagor av skolordlistan ansluter sig den nya upplagan i väsentliga avseenden till Svenska Akademiens ordlista, i det här fallet dess tolfte upplaga. Den har utarbetats vid Svenska språknämndens sekretariat under ledning av Lisa Rudebeck, i nära samarbete med Svenska Akademiens språkkommitté.

Den förra upplagan av den aktuella ordboken utkom så tidigt som 1988, och den nya upplagan är mycket kraftigt omarbetad (och därmed i allmänhet förbättrad). I praktiken är det nära nog fråga om en ny ordbok; i synnerhet betydelseanalyserna är i de flesta fall nyskrivna. Boken har ett behagligt format, ungefär som Svenska Akademiens ordlista, och tämligen läsvänlig typografi. Målgruppen sägs i förordet i första hand vara barn och ungdomar från grundskolans årskurs 5 och uppåt, och elever – och kanske vuxna – som inte har svenska som modersmål nämns som en viktig målgrupp.

Med tanke på att ordboken sålunda vänder sig till mycket unga användare, ända ner till elvaårsåldern, får layouten nog sägas vara strikt i överkant. Mest påfallande är att illustrationer lyser helt med sin frånvaro. Lättillgänglighet uppnås förvisso på andra sätt, genom ett föredömligt enkelt språk i definitionerna och genom att böjningsuppgifterna är mycket explicita. Men det kan inte vara någon tvekan om att ett antal välvalda illustrationer hade ökat ordbokens pedagogiska värde,

¹ Båda dessa ordböcker recenserades i *LexicoNordica* 9 av Nina Martola (Martola 2002). *Norstedts första svenska ordbok* vänder sig i första hand till barn mellan 9 och 13 år, medan *Natur och Kulturs svenska ordbok* är avsedd för äldre barn och ungdomar, och även för vuxna, särskilt andraspråksinlärare. Det bör kanske nämnas att recensenten är en av författarna till *Norstedts första svenska ordbok*.

både direkt och inte minst indirekt (ökad ”läslusta”, för att använda ett modernt ord från de svenska etermediernas värld).

Mitt allmänna intryck är emellertid att boken är ett utmärkt hjälpmedel för de användargrupper den primärt är avsedd för, och dessutom för stora grupper av vuxna användare. Typiska användarsituationer där ordboken kan vara till avsevärd hjälp är textläsning och korsordslösning, dvs. situationer av receptionstyp. För textproduktion behöver den däremot ofta kompletteras med andra ordböcker, t.ex. Svenskt språkbruk (jfr Malmgren 2004a); den tillhandahåller t.ex. ganska få kollokationer och friare språkprov. Allt detta liksom andra aspekter av ordboken diskuteras närmare nedan.

Resten av artikeln är disponerad på följande sätt. Först diskuteras lemmaurvalet, sedan i tur och ordning ordbokens böjningsuppgifter, uttalsuppgifter och betydelsebeskrivningar, allt i relation till det syfte som framgår av inledningen med användaranvisningarna. Sist genomförs en närläsning av 20 sidor eller ca 2 procent av ordboken.

Till min hjälp i recensionsarbetet har jag haft två presumtiva användare inom familjen, en elvaårig och en sextonårig dotter. Elvaåringen (Christina) går i femte klass i grundskolan och sextonåringen (Karin) i gymnasiets andra årskurs. Trots att de hade vissa kritiska synpunkter (jfr nedan) är även deras allmänna intryck av ordlistan mycket positivt.

Lemmaurval

Som vanligt när det gäller svenska ordböcker får man inte reda på antalet lemman i den nya skolordlistan, eftersom lemmauppsättningen är en obekant delmängd av ”35.000 ord och fraser”. Då antalet fraser är tämligen begränsat kan man emellertid gissa att lemmantalet i Svensk skolordlista ligger tämligen nära 30.000. Viktigare är dock att ordbokens täckning av det svenska ordförrådet faktiskt verkar fullt tillräcklig för de allra flesta behov, även vuxna användares. Detta påstående beläggs närmare i närläsningssnittet nedan, men det kan redan nu illustreras av förekomsten i ordboken av följande allt annat än högfrekventa lemman: **cineast**, **pragmatisk**, **realpolitik**, **recentior** och **reciprocitet**. Det rör sig alltså om ord som i varje fall inte torde tillhöra det aktiva ordförrådet hos stora grupper av – även vuxna – svenskar.

En par detaljer förtjänar ett särskilt plus i kanten. I de flesta svenska ordböcker beskrivs nationalitetsord enligt mönstret ”**fransman** person från Frankrike, **fransk** som har att göra med Frankrike” etc., och lemmat **Frankrike** tas inte upp eftersom det är ett namn. I skolordlistan

upprättar man man i stället ett lemma **Frankrike**, där man samlar all information om besläktade substantiv och adjektiv. Dessa görs i stället till hänvisningslemman, t.ex. ”**fransman** se **Frankrike**”. Det är en utmärkt lösning.

Vidare är det bra att ordboken tar upp en mycket stor mängd partikelverb som sublemman, under **hålla** t.ex. **hålla av**, **hålla efter** och ytterligare ett tiotal, under **dra dra av**, **dra ifrån** och många fler.

Böjningsuppgifter

Ordlistans böjningsuppgifter – liksom uppslagsordens ortografi – hämtas i allt väsentligt från tolfte upplagan av Svenska Akademiens ordlista. Det förlämnar skolordlistan en speciell auktoritet, vilket givetvis är värdefullt. Här ska inte själva böjningsuppgifterna eller de normativa principerna bakom dem diskuteras, däremot i någon mån sättet att meddela dessa uppgifter samt urvalet av böjningsformer. Låt oss se på tre exempel på ordlistans böjningsuppgifter vid substantiv:

hottentott /.../ **hottentotten**, **hottentotter**, **hottentotterna** subst.

hovleverantör /.../ **-leverantören**, **-leverantörer**, **-leverantörerna** subst.

köld **kölden**, –, – subst.

Vi ser här, särskilt i det första exemplet, hur redaktionen har strävat efter att göra böjningsuppgifterna så explicita som möjligt. Dels har man generöst tillhandahållit den lätt härledbara bestämda pluralformen, dels har man avstått från den gängse tildekonventionen (~en, ~er, ~erna). Dock har man vid många sammansatta ord, t.ex. **hovleverantör**, nöjt sig med att ge efterledens böjning, trots att lodrätt ”stamstreck” saknas så att användaren själv får räkna ut hur de böjda formerna av själva uppslagsordet ska se ut.

Explicititet är i de flesta fall något positivt i en ordbok, men i det här fallet kostar den exceptionellt mycket plats. Man skulle ha sparat mycket utrymme, kanske så mycket som ett hundratal sidor,² på att

² Om man antar att det finns böjningsuppgifter vid lågt räknat 25.000 lemmen och att man skulle spara en rad med tildekonventionen vid något mindre än vartannat (40 procent) av dessa lemmen, så kommer man fram till en besparing på 10.000 rader eller ca 100 sidor (ungefär 10 procent av ordbokens omfång).

Det finns också en annan aspekt på redundansen i böjningsangivelserna. Ett stort antal artiklar med korta betydelseanalyser domineras ”optiskt” helt av böjningsuppgifterna, som ju i många fall har ett mycket begränsat informationsvärde. Ett extremt men ingalunda unikt exempel erbjuder artikeln **förgätmigej** (jfr även nedan)

använda tildekonventionen. Skulle verkligen femteklassare och äldre elever ha svårigheter med att tolka den, alltså med att bara lägga till ändelser till uppslagsordet? Jag har svårt att tro det. Man bör betänka att det inte är fråga om vilken ordlista som helst utan just en *skolordlista*, till stor del avsedd att användas i skolundervisningen med de tillfällen detta ger till lärarledda övningar i ordbokens användning. I varje fall är kontrasten mellan explicititeten i böjningsuppgifterna och kondenseringen av många uttalsuppgifter påfallande (jfr nedan).

I det tredje exemplet, som representerar substantiv utan pluralböjning, har man varit mindre explicit, och troligen kan ordlistans notation här vara en smula svårtolkad. Det hade nog varit bättre att ge uppgiften i klartext (ingen plural) eller att helt enkelt stanna efter den bestämda singularformen (**kölden** subst.).

Vi ska också helt kort se på ordlistans böjningsuppgifter vid verb och adjektiv.

straffa straffar, straffade, straffat, vara **straffad** verb

stram stramt, strama adj.

Även här är ordboken mycket generös med böjningsformer. Det kan nog vara motiverat vid verben. I varje fall bereder presensformen många andraspråksinlärare svårigheter, och idén att ta med participformer även vid svaga verb och att signalera dem med "vara" är bra. De två övriga verbformerna ges traditionellt i svenska ordböcker.

Däremot är det svårt att se något skäl att ge den nästan hundra-procentigt förutsägbara pluralformen av tusentals adjektiv. Man kan t.o.m. ifrågasätta relevansen av neutrumformen (bortsett från när den inte följer huvudmönstret), men den ges av någon anledning alltid i svenska ordböcker.

Uttalsuppgifter

Ordlistans uttalsnotation ansluter sig så långt som möjligt till det vanliga svenska alfabetet, med tillägg av särskilda tecken för diftonger, ng-ljud, sj-ljud och tj-ljud. Alla uttalsuppgifter ges i särskilda uttals-

förgätmigej [-gej^ˠ] förgätmigejen,
förgätmigej eller förgätmigejer,
förgätmigejen eller förgätmigejerna subst. |
en blomma

parenteser, så att själva lemmatecknet aldrig störs av accenttecken. Inga särskilda längdtecken används utan accentens placering får ange om det är fråga om kort eller lång vokal. Uppgifter om musikalisk accent ges inte men kunde övervägas med hänsyn till icke-svenska användare. I huvudsak bör ordlistans notationssystem fungera väl, bättre än t.ex. IPA-systemet; möjligen kan användarna behöva tid och viss vägledning för att vänja sig vid de indirekta vokallängdsangivelserna (särskilt när accenttecknet *enbart* är till för att ge upplysning om längdförhållanden, t.ex. vid lemmat vän [væn˘]).

I enlighet med etablerad praxis ges uttalet ofta bara för en del av uppslagsordet. Lemmat **pianissimo** får uttalsangivelsen [-is´-] och lemmat **mongolisk** uttalsangivelsen [-o´l-]. Det förefaller mycket troligt att den femteklassare som klarar att tyda sådana kondenserade uttalsuppgifter (Christina gjorde det efter någon träning) med lätthet skulle klara av att tolka tildekonventionen vid böjningsuppgifter.

I ordlistans användarhandledning läser man (s. XII): ”Om man kan svenska och vet hur svenska ord stavas, förstår man för det mesta hur ett ord uttalas när man vet hur det stavas, men inte alltid. I Skolordlistan finns därför uttalsuppgifter vid många ord som inte följer de vanligaste reglerna för hur ord uttalas och stavas på svenska.” Till detta kan sägas dels att ordlistan enligt förordet även vänder sig till användare som inte har svenska som modersmål, dels att ”de vanligaste reglerna” saknas i ordlistans användarhandledning. Det hade behövts en sida – i varje fall för icke-svenska användare – med upplysningar om uttalet av ord av typerna *betala*, *försiktig*, *cyklist*, *kubism*, *situation*, *fäbless*, *placera* och flera andra typer av ord som har accent på andra stavelsen eller senare och som saknar uttalsangivelser vid de enskilda lemman. Ännu bättre hade det nog varit att vara generösare med uttalsangivelser.

I åtminstone ett viktigt fall stämmer inte anvisningarna med ordlistans praxis. På s. XIII läser man: ”Ett o står alltid för det o-ljud som finns i t.ex. *mos* eller *ost*. När *o* uttalas som *å*, står i stället ett å i uttalsuppgiften.” Detta gäller bara för *långt* o/å. Vid kort o/å gör ordlistan i stort sett (men inte helt konsekvent) tvärtom. Man får sålunda inte veta, tvärtemot vad som utlovas i anvisningarna, att grafiskt o uttalas som å i orden *komma*, *konst*, *moms*, *nolla*, *noppa*, *rock* och många andra liknande ord, men däremot får man veta att det uttalas som o i *prost* och *lots* (men när det gäller *bonde*, *blomma* och *ost* får man inga sådana uppgifter).

Det finns sålunda vissa invändningar att göra mot konsekvensen i Skolordlistans uttalsangivelser och mot samspelet mellan uttalsuppgifterna och uttalsavsnittet i användarhandledningen. För icke-svenska användare kan den bristande inre konsekvensen nog vara bekymmer-

sam. För användare med svenska som modersmål spelar den troligen mycket liten roll. Elvaåriga Christina klarade vid kontroll utan vidare att uttala ord som slutade på *-ism*, *-tion* etc. och som hon aldrig hade sett förut, och ännu mindre hade hon förstås några problem med ord som *bonde* och *konst*.

Betydelsebeskrivningar och språkprov

Det som allra mest bidrar till det goda helhetsintrycket av skolordlistan är betydelsebeskrivningarna. Trots att man inte väjer för att gå på djupet och i stort sett avstår från den lättköpta lösningen att bara ge synonymer eller synonymräckor (synonymer finns däremot ofta som komplement till de egentliga definitionerna), tycks betydelseanalyserna i allmänhet vara tillräckligt lättlästa också för femteklassare. Jag bad Christina anteckna alla ord hon inte förstod när hon läste en bok och slå upp dem i skolordlistan. I nästan samtliga fall fick hon den hjälp hon behövde. Det får sägas vara ett mycket gott betyg åt ordlistan som receptionsordbok för så unga användare som elvaåringar.

Skolordlistans betydelsebeskrivningar är sålunda på en gång ambitiösa och lättillgängliga. Någon kan invända att de till viss del är så ambitiösa att de kanske uppskattas fullt ut bara av äldre elever och vuxna användare; men det är i så fall en ganska lätt vägande invändning. Så här ser artiklarna **älska** och **ändra** ut (böjningsuppgifterna utelämnas):

älska [...] verb **1** känna en stark kärlek till någon
2 tycka väldigt mycket om något **3** ha sex med någon

ändra [...] verb göra om eller byta ut något
så att det blir på ett annat sätt * *ändra åsikt*
* *ändra på ett beslut*

Vi ser att ordlistan utom den egentliga betydelsebeskrivningen också ger upplysningar om valensförhållanden (någon, något). Dessutom följer man en linje i svensk lexikografisk tradition (kanske i motsats till dansk, jfr Malmgren 2004b) som påbjuder att definitioner så långt möjligt ska vara utbytbara mot de definierade orden i autentiska meningar. Det tydligaste fallet är transitiva verb; utbyttbarheten åstadkoms genom konventionen att objektet markeras med mindre grad, alternativt sätts inom parentes. I artiklarna ovan har därför objekts-

markörerna ”någon”, ”något” och ”med något” satts i mindre grad än närliggande text. Även om denna finess kan kräva speciella, kanske lärarledda övningar för att komma till sin rätt är redaktionen enligt min mening värd en applåd för den.

Samtidigt måste det sägas att artikeln **älska** gör ett något abstrakt intryck jämfört med artikeln **ändra**. Skälet är naturligtvis de båda språkproven i den senare artikeln. Man tvingas nog konstatera att det snarare är artikeln **älska** än artikeln **ändra** som är typisk för ordboken i det här avseendet. Det är ingen tvekan om att ordbokens värde, i första hand som produktionsordbok men även som receptionsordbok, skulle öka om många fler betydelsebeskrivningar kompletterades med språkprov. Det gäller inte minst kollokationer i snävare mening; man hittar visserligen *hålla tal*, *vidta åtgärder* och *fatta beslut* i ordboken men inte *bedriva studier*, *begå brott/själv mord*, *kastas/sitta i fängelse*, *ge/bryta ett löfte*, *avlägga en ed*, *sätta in pengar på banken*, *djupt besviken* och *svår sjukdom*. Det gäller också friare fraser: den som läser artikeln **rigorös** med dess i och för sig goda förklaring ’mycket sträng eller noggrann’ hade nog varit tacksam för det enkla exemplet *rigorösa säkerhetsbestämmelser* som ger en antydning om användningsområdet för adjektivet i fråga. Det är uppenbart att eleverna skulle ha stor nytta av många liknande kollokationer och fria språkprov för sin textproduktion.

Trots att skolordlistan är en utmärkt receptionsordbok har den enligt min mening ett par svagheter som sådan. Den viktigaste är att den tar upp alltför få idiom. Som alltid har redaktionen självfallet varit tvungen att göra ett urval, i det här fallet ur idiomuppsättningen i större ordböcker. Men man kan och bör se idiom som självständiga lexikala enheter, jämförbara med lemman, inte som en sorts språkprov. Den som träffar på idiommet *rinna ut i sanden* (inte leda till något resultat) i en text har ingen som helst möjlighet att komma fram till betydelsen på grundval av ordbokens beskrivningar av *rinna* och *sand*. Det man då måste fråga sig är om inte *rinna ut i sanden* är en viktigare lexikal enhet i en skolordlista än *reciprocitet* och *cineast*. Svaret torde vara givet.

För att lite närmare illustrera (luckorna i) Skolordlistans idiomurval har jag valt att se på idiom som utgår från de elva viktigaste kroppsdelsbeteckningarna, nämligen *arm*, *hand*, *finger*, *ben*, *fot*, *hjärta*, *huvud*, *öga*, *öra*, *näsa*, *mun*. Jag har tillåtit mig att jämföra Skolordlistans idiomuppsättning med idiomuppsättningen i Norstedts första svenska ordbok, en ordbok som alltså är betydligt elementärare och avsedd för yngre barn än Skolordlistan. Jag har i första hand sett på de idiom som tas upp under resp. ”kroppsdellemman”, men om ett idiom finns i den ena ordboken och saknas i den andra har jag även sökt

efter det saknade idiomet under andra möjliga lemman. Så här blev resultatet (se nästa sida):

Tabell 1. Idiom med kroppsdelsbeteckningar i *Svensk skolordlista* och *Norstedts första svenska ordbok*.

	Skolordlistan	Norstedts första
arm	gå arm i arm på rak arm	bryta arm på rak arm med armarna i kors
hand	på egen hand på höger hand ta/ha hand om ngn för hand vara för handen till hands till handa	på egen hand på höger hand ta hand om ngn i första hand till hands
finger	–	klia i fingrarna ha ett finger med i spelet på sina fem fingrar
ben	–	lägga benen på ryggen bara skinn och ben
fot	på stående fot stå på god fot med ngn komma på fötter	på stående fot stå på god fot med ngn på fri fot till fots
hjärta	hjärtans gärna av hjärtans lust	ha ett gott hjärta ha ngt på hjärtat
huvud	över huvud över huvud taget slå huvudet på spiken	över huvud taget slå huvudet på spiken hålla huvudet kallt ha huvudet på skaft hals över huvud
öga	göra stora ögon ha ett gott öga till ngn ha ögonen med sig mellan fyra ögon	hålla ett öga på ngn ett blått öga ngt är nära ögat

öra	dra öronen åt sig inte vilja höra på det örat ta ngn i örat vara idel öron vara på örat vara kär upp över öronen	ha det hett om öronen ha öra för ngt
näsa	rynka på näsan lägga näsan i blöt	rynka på näsan lägga näsan i blöt sätta näsan i vädret
mun	–	dra på munnen hålla mun prata bredvid munnen

En enkel summering ger vid handen att den mindre och elementärare ordboken tar upp något fler idiom än skolordlistan. Man hade väntat sig det omvända resultatet, men givetvis skulle det kunna hävdas att idiomerna har prioriterats upp för mycket i den mindre ordboken. Det viktiga här är emellertid något annat: det torde vara svårt att förneka att i stort sett vart och ett av de idiom som nu behandlas enbart i Norstedts första svenska ordbok borde varit med i skolordlistan. Idiom som *dra på munnen*, *ha huvudet på skaft*, *vara nära ögat*, (*kunna ngt*) *på sina fem fingrar* och åtskilliga andra får helt enkelt inte saknas i en skolordlista för högre stadier. En inte oviktig omständighet är dessutom att idiomerna har ett större underhållningsvärde än de flesta andra lexikaliska enheter; de kan enkelt uttryckt få några elever att tycka att språk är roligt.

Den andra svagheten i Skolordlistan (betraktad som receptionsordbok) gäller betydelsebeskrivningarna av en stor mängd djur-, växt-, sjukdoms- och idrottsgrensbeteckningar och även andra grupper av substantiv. Man får veta en häst är "ett djur", att en tussilago är "en växt", att tuberkulos är "en sjukdom" och att crawl är "ett simsätt". (Till yttermera visso finns en utförligare beskrivning av *frisim* som förutsätter att ordboken meddelat något om crawl.) Varför alla dessa icke-definitioner? Varför behandlas just dessa ord så styvmoderligt när andra ord, även vanliga ord som "alla kan", definieras ordentligt? Mina båda medhjälpare, Christina och Karin, var mycket kritiska på den här punkten, nästan upprörda. Karin påpekade att om man läser en bok och behöver slå upp ordet *tussilago* så kan det mycket väl vara viktigt för förståelsen av texten att man får veta något om blommans utseende, om så bara färgen.

Möjligen är tanken att orden med icke-definitioner är "encyklopediska" och lämpligen slås upp i uppslagsböcker. Men i så fall är det en dålig tanke. För det första har man inte alltid en uppslagsbok till hands.

Och för det andra tar en uppslagsbok inte upp de bildliga användningar som många av de icke-definierade orden har och som även de har förbigåtts helt i skolordlistan.

En närläsning av 20 ordbokssidor

Som stickprov har jag slutligen valt sidorna 337–346 (hyvla–höghet) och 641–651 (höger resp. vänsterspalten; r–regeringschef), ungefär 2 procent av ordboken. Jag har läst tämligen noggrant, om än kanske inte riktigt som en korrekturläsare. Men mitt bestämda intryck är att antalet tryckfel och korrekturfel i ordlistan är mycket litet; jag hittade faktiskt inte ett enda på de 20 sidorna.

Jag har också försökt hitta luckor i ordbokens lemmauppsättning på de 20 sidorna. Även här blev resultatet magert, glädjande nog. Här är ändå några förslag till kompletteringar; vissa av kompletteringsförslagen bör ses mot bakgrunden av att ordlistan tar upp ord som *reciprocitet* och *cineast* och därmed s.a.s. lägger ribban högt. Ett par ord som enligt min mening utan tvekan hade försvarat en plats är *hängmatta*, *reformert* och *reformism*. Möjliga lemmakandidater bör också *häng* (kontakt vid löptävling, *få häng på ngn*), *härvid* (*härvidlag*, *härtil*, *härom* m.fl. är med), *hästminne*, *hästlängd*, *reavinst* och *regentlängd* vara, även om jag inte vill påstå att de självklart platsar bland de 30.000 viktigaste svenska orden. Ett par moderna ord från ungdomskulturen som några kanske saknar är *rave* (*rejuv*) och *rastafrisyr*. Om det behövs plats för att ta in några av dessa ord kunde man tänka sig att stryka bl.a. lemmarna **rapning** och **reducering**.

Går vi vidare till idiom och fraser så hittar vi inte oväntat – jfr ovan – några luckor. Många kommer att sakna idiommet *slå något ur hågen*, och det hade inte skadat med en illustration av det bibliska *hälleberg*. Idiomen *lägga rabarber på något* (ta något) och *köra sitt eget race* (vara mycket självständig) hade nog försvarat sin plats liksom partikelverbet *härda ut* (*uthärda* är med, men det hjälper inte nödvändigtvis den som träffar på *härda ut* i en text; man kunde f.ö. överväga att ge en vink om sambandet mellan fast och löst sammansatta verb i användarhandledningen).

Ett par viktiga betydelser som egentligen inte är behandlade är 'skicka ngn ett meddelande' av **hälsa** (*hälsa honom att vi mår bra*) och 'uttrycka kritik (mot ngt)' av **reagera** (*folk reagerar mot de höga bensenpriserna*).

Den här lilla stickprovsundersökningen utfaller enligt min mening klart och tydligt till ordbokens fördel. De helt otvetydiga luckorna och

felen är mycket få, och det som eventuellt är halvmissar kan alltid diskuteras med tanke på ordbokens begränsade omfång.

Slutord

Den nya skolordlistan kan helhjärtat rekommenderas och man önskar att den kommer att finnas i tillräckligt stor mängd exemplar i många klassrum, från femman i grundskolan och uppåt. Förhoppningsvis kommer den också att nå många andra användare än skolelever, även om titeln möjligen kan vara ett handikapp för just det syftet.

Den kritik som riktats mot ordboken i recensionen ska huvudsakligen ses som en samling förslag om hur en bra ordbok kan bli ännu bättre. Självklart kan nästan alla dessa förslag bemötas med utrymmesargument. Med hänsyn till sådana invändningar är jag böjd att rekommendera redaktionen att som den första och viktigaste förändringen i en kommande upplaga införa tildekonventionen och att stryka de mest redundanta böjningsformerna. Det skulle troligen – vid oförändrat totalt ordboksomfång – skapa utrymme för exempelvis 500 nya artiklar (à 3 rader), 4000 nya fria språkprov och kollokationer (à 1,5 rader), 500 idiom (à 2 rader) och 500 riktiga definitioner av icke-definierade ord (à 1 rad). Att detta skulle innebära ett bättre sätt att använda ca 100 av 1000 ordbokssidor har förhoppningsvis framgått av recensionen.

Litteratur

- Malmgren, Sven-Göran 2004a: En ny svensk konstruktionsordbok. I: *LexicoNordica* 10, 271–291.
- Malmgren, Sven-Göran 2004b: [Review of] Den danske ordbog, bind 1. I: *International Journal of Lexicography* 17:4, 461–466.
- Martola, Nina. Två nya lättillgängliga ordböcker. I: *LexicoNordica* 9, 253–270.
- Natur och Kulturs Svenska Ordbok*. Stockholm: Natur och Kultur 2001.
- Norstedts första svenska ordbok*. Stockholm: Norstedts ordbok 2001.
- SAOL 12 = *Svenska Akademiens ordlista*. 12. uppl. Stockholm: Norstedts ordbok 1998.

Sven-Göran Malmgren
professor
Institutionen för svenska språket

Box 200
SE-405 30 Göteborg
malmgren@svenska.gu.se